

Výsledky průzkumu dostupnosti služeb knihoven osobám se specifickými potřebami v ČR 2020

Mgr. Eva Cerniňáková
Mgr. Helena Hubatková Selucká

Celostátní seminář Regionální funkce knihoven 2021
Pardubice 20. - 21. 10. 2021

Mgr. Eva Cerniňáková, 30. 3. 2011 Konference INSPO

Zdroj: Facebook

Informace o průzkumu

Příprava průzkumu
Sekce Bezbariérové knihovny SKIP

Tvorba dotazníku a zpracování dat
Mgr. Vladana Pillerová (NK ČR)

Doba konání: duben - květen 2020

Celý průzkum je dostupný:
https://ipk.nkp.cz/docs/zprva_handicap_2020.pdf

Do průzkumu zasáhla 1. vlna Covidu a předpokládáme, že některé výsledky, zejména v oblasti služeb, budou již nyní jiné.

Počet respondentů: 449

Převaha veřejných knihoven (93 %)

Návaznost (a rozšíření) na dřívější průzkumy

2007 - 137 respondentů (služby uživatelům s postižením)

2014 - 625 respondentů (stejně zaměřený jako průzkum v roce 2020)

Zaměření průzkumu

- Lidé s postižením (viz. Handicap Friendly)
- Osoby pečující
- Příslušníci jazykových a kulturních menšin
- Senioři
- Rodiny s dětmi
- Osoby sociálně vyloučené

1. Podmínky knihoven pro práci s osobami se specifickými potřebami

- Knihovní fond
- Prostory knihovny (bezbariérovost)
- Oficiální dokumenty a komunikace
- Informační bod v knihovně
- Doručování výpůjček
- Přístupnost akcí pro osoby se SP
- Elektronické služby
- Webové stránky
- Personál knihovny

1. Služby pro jednotlivé skupiny uživatelům se specifickými potřebami

2. Standard Handicap Friendly

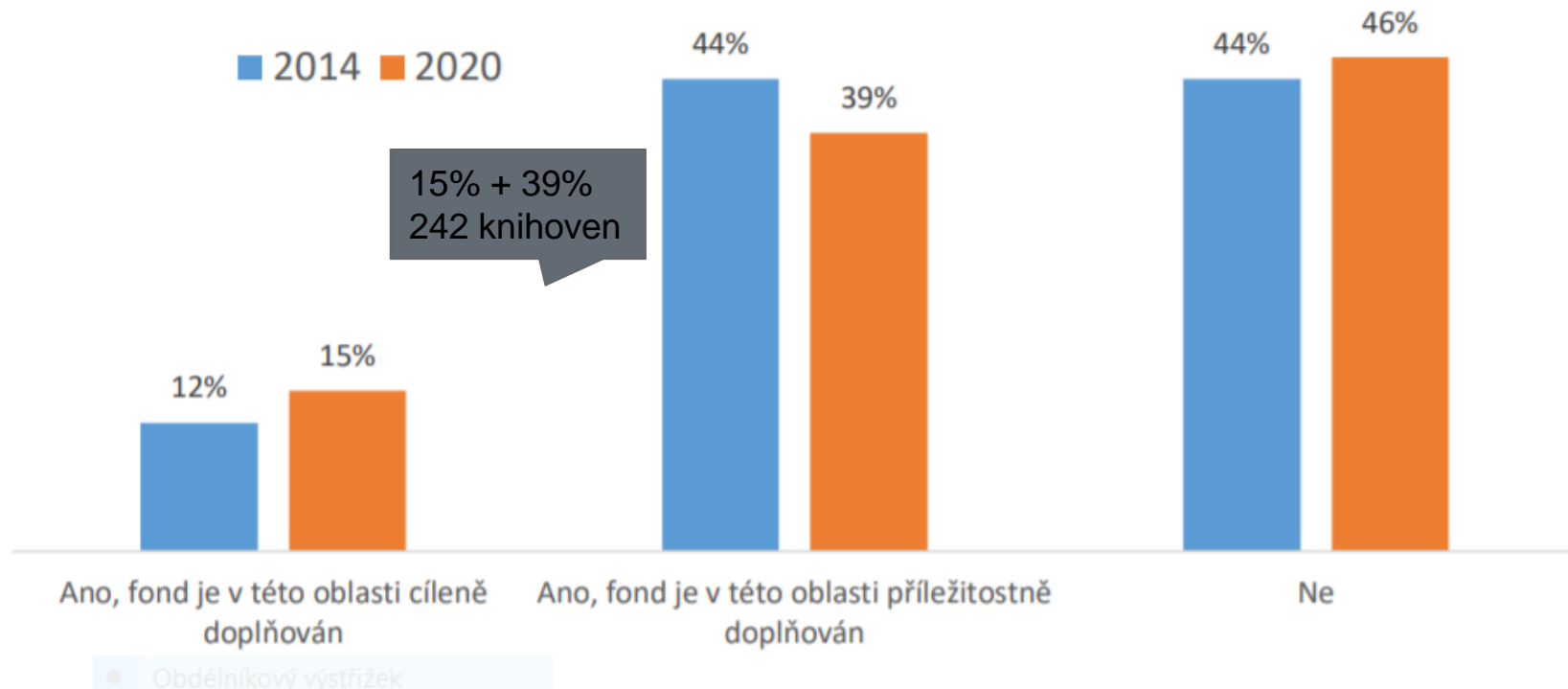
Průzkumu se zúčastnilo celkem 449 knihoven. Dotazník vyplnily především veřejné knihovny – knihovny obcí, měst a krajů (93 %). Zbytek tvořily knihovny vysokoškolské, knihovny muzeí a galerií a některé další specializované knihovny.

Poskytuje knihovna služby osobám se specifickými potřebami/menšinám?

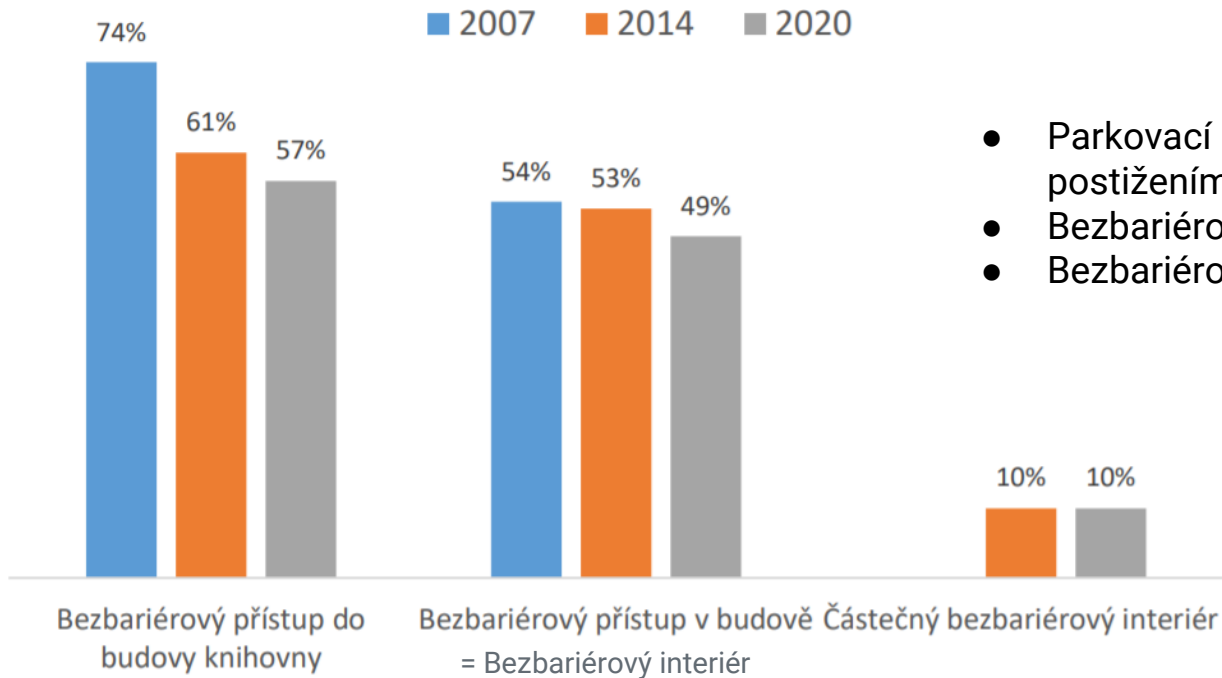
Knihovny zúčastněné v průzkumu poskytují některou z těchto služeb mnohem častěji, než tomu bylo v předchozích letech.

Doplňování KF o dokumenty zaměřené na problematiku osob se specifickými potřebami/menšiny

Pouze 15 % knihoven cíleně doplňuje svůj knihovní fond v oblasti problematiky osob se specifickými potřebami a menšin, 39 % jej doplňuje příležitostně.

Fyzická přístupnost knihovny

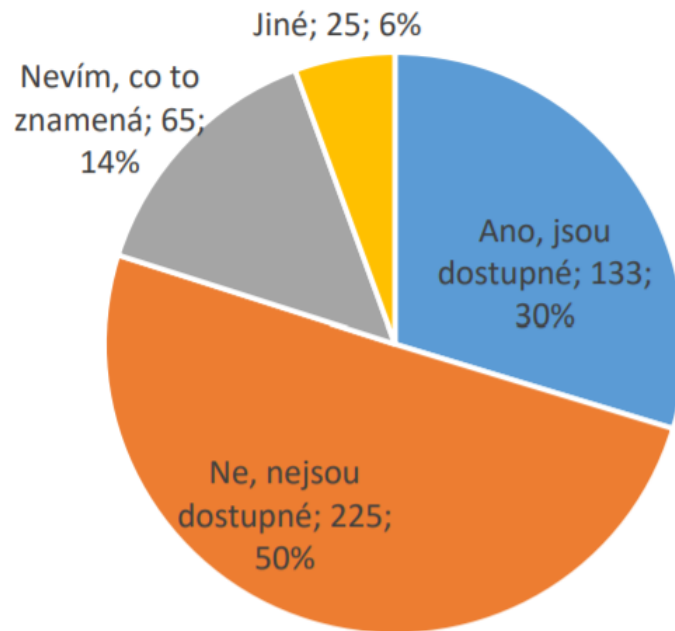

- Parkovací místo pro osoby s postižením
- Bezbariérový přístup do budovy
- Bezbariérový interiér

Knihovny jsou přístupné pouze z necelých 60%, tj. cca 269 knihoven.

Nejčastějším důvodem, proč v knihovně neexistuje bezbariérový přístup, jsou dispozice budovy knihovny, nedostatek financí či nezáměr zřizovatele o problematiku.

Přístupnost propagačních materiálů knihovny osobám se specifickými potřebami (% knihoven)

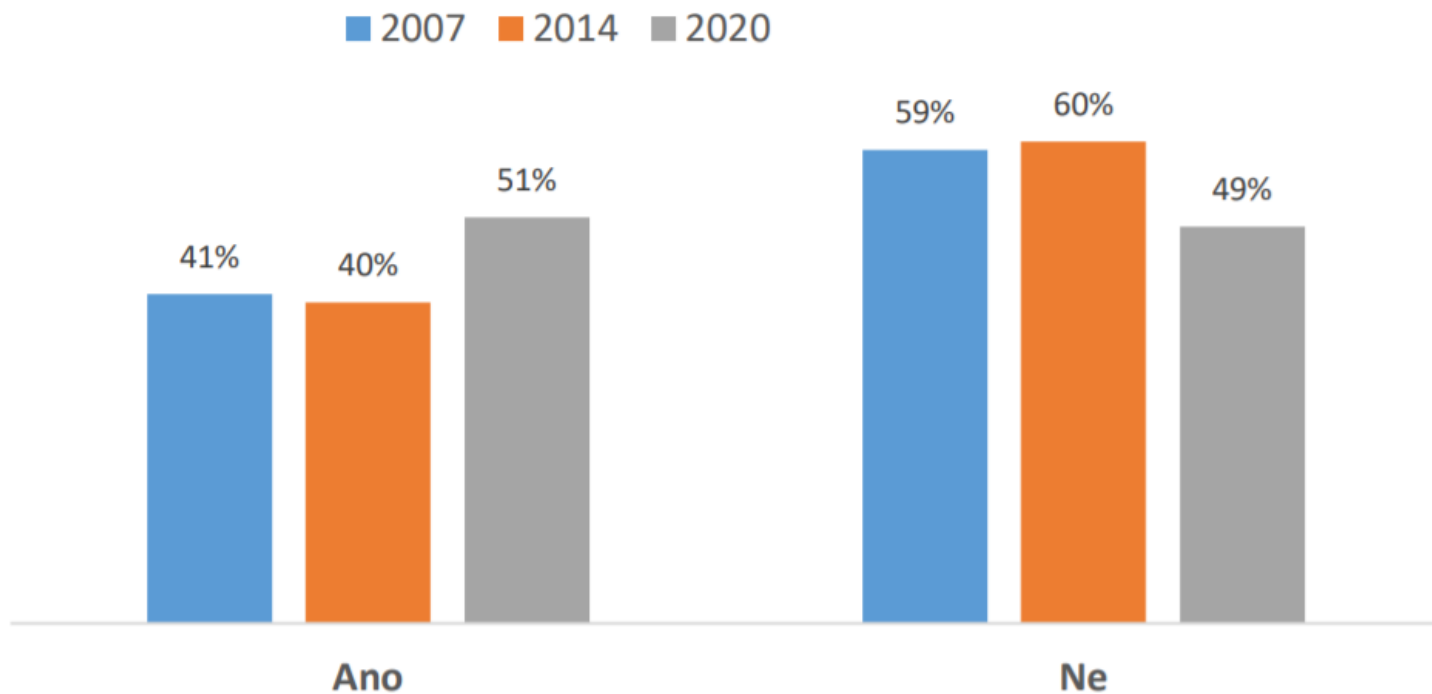
Pouze 30 % knihoven vytváří své propagační materiály cíleně tak, aby byly přístupné také osobám se specifickými potřebami.

Dostupnost upraveného knihovního řádu (% knihoven)

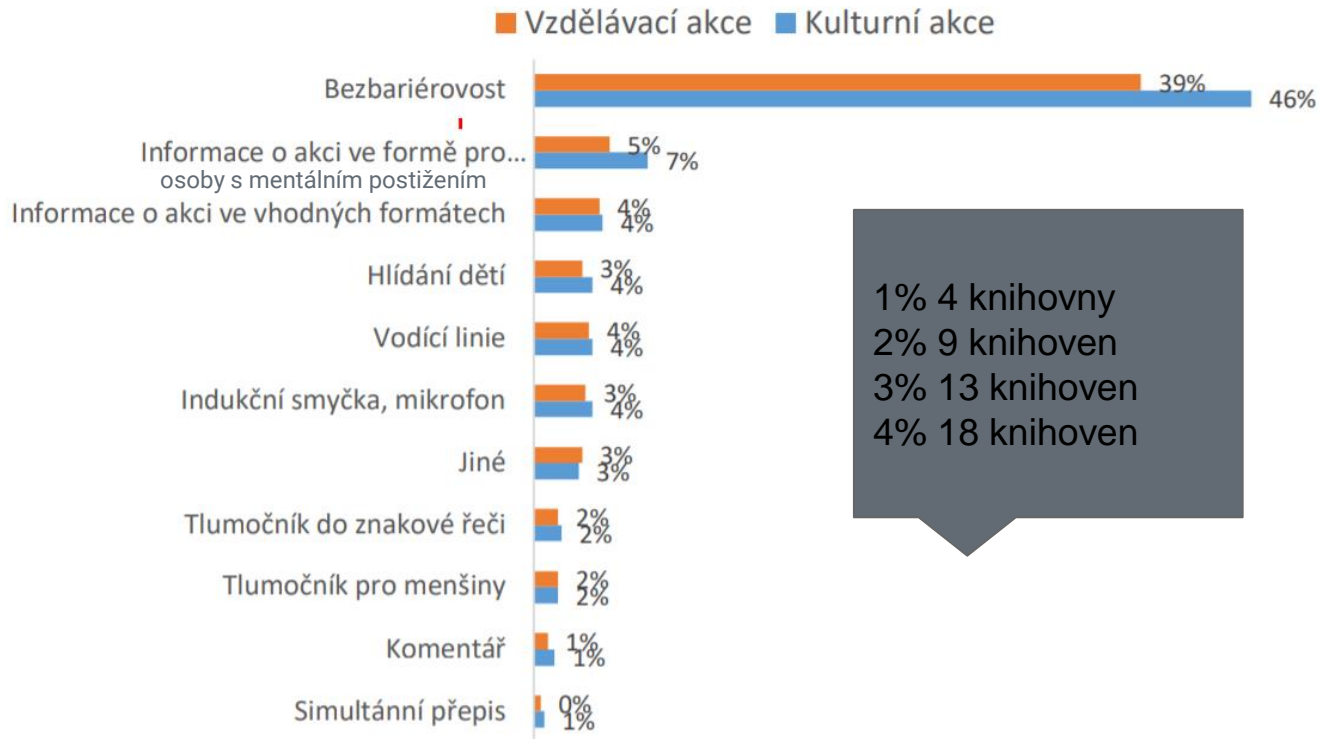
Nejčastější formou “srozumitelné” verze knihovního řádu je výtah nejdůležitějších informací umístěný na webu. Pouze 6 % knihoven nabízí knihovní řád ve formě snadno srozumitelných informací, 2 % v jazykové mutaci.

Poskytuje knihovna službu doručování výpůjček do domu?

51 % knihoven poskytuje službu doručování výpůjček uživatelům do domu. Oproti roku 2014 se situace zlepšila. Nejčastěji službu doručování výpůjček domů knihovny poskytují osobám s tělesným postižením a osobám se zrakovým postižením, případně seniorům.

Způsoby zajištění přístupnosti akcí knihovny pro osoby se specifickými potřebami

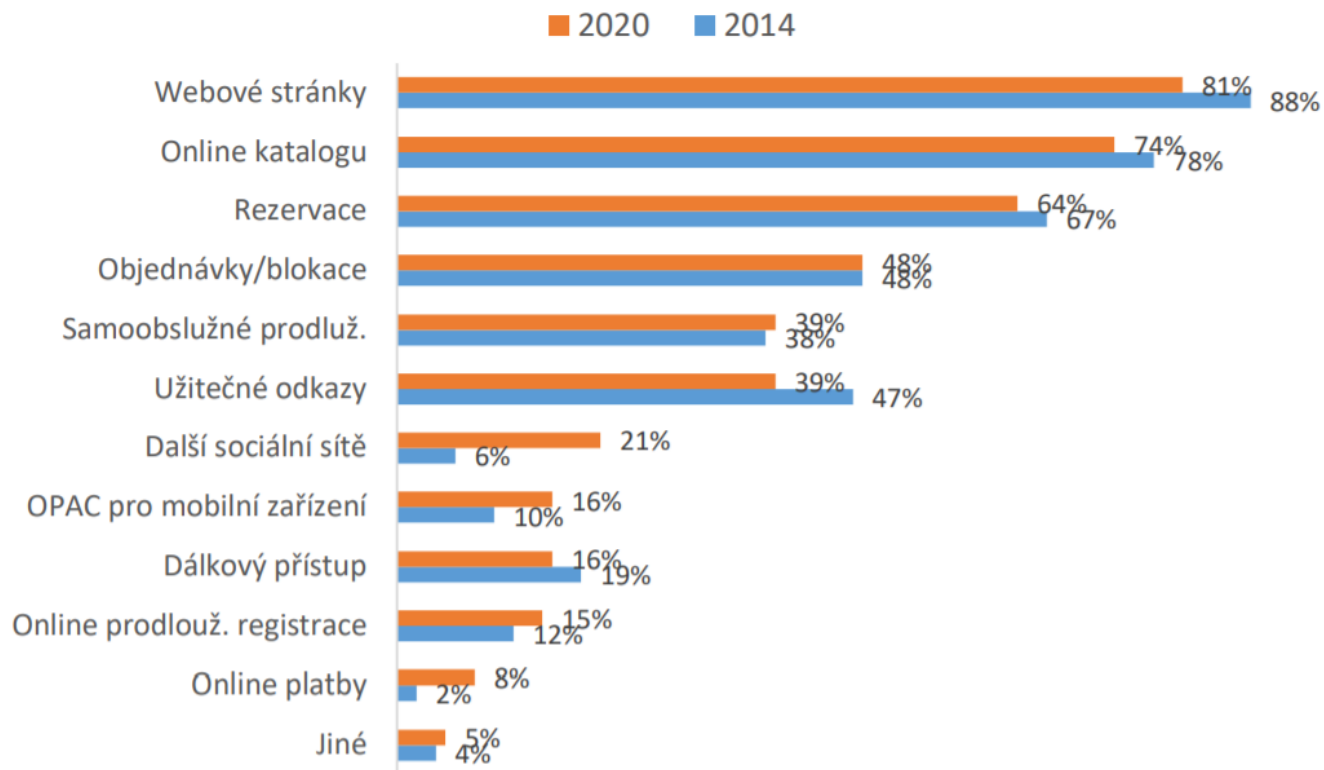

Z hlediska dostupnosti akcí pořádaných knihovnami se nejvíce věnuje pozornost bezbariérovosti akcí. Celkově však i v této oblasti jde o méně než polovinu knihoven (vzdělávací akce 39 %, kulturní akce 46 %). **Všechny ostatní možnosti jsou zastoupeny zcela minimálně.**

	Vzdělávací akce	Integrační aktivity	Vzdělávací akce pro děti	Integrační akce pro děti
Obecně problematika postižení	37	13	19	11
Tělesné postižení	14	12	9	6
Zrakové postižení	26	19	17	7
Sluchové postižení	17	7	9	4
Mentální postižení	17	12	12	10
Duševní poruchy	22	6	3	4
Zdravotní znevýhodnění	13	4	2	2
Pečující osoby	27	5	0	1
Menšiny	17	13	8	9
Rodiny s dětmi	46	43	36	24
Senioři	66	45	11	11
Sociálně vyloučení	10	3	3	2
Jiné skupiny	2	1	0	0

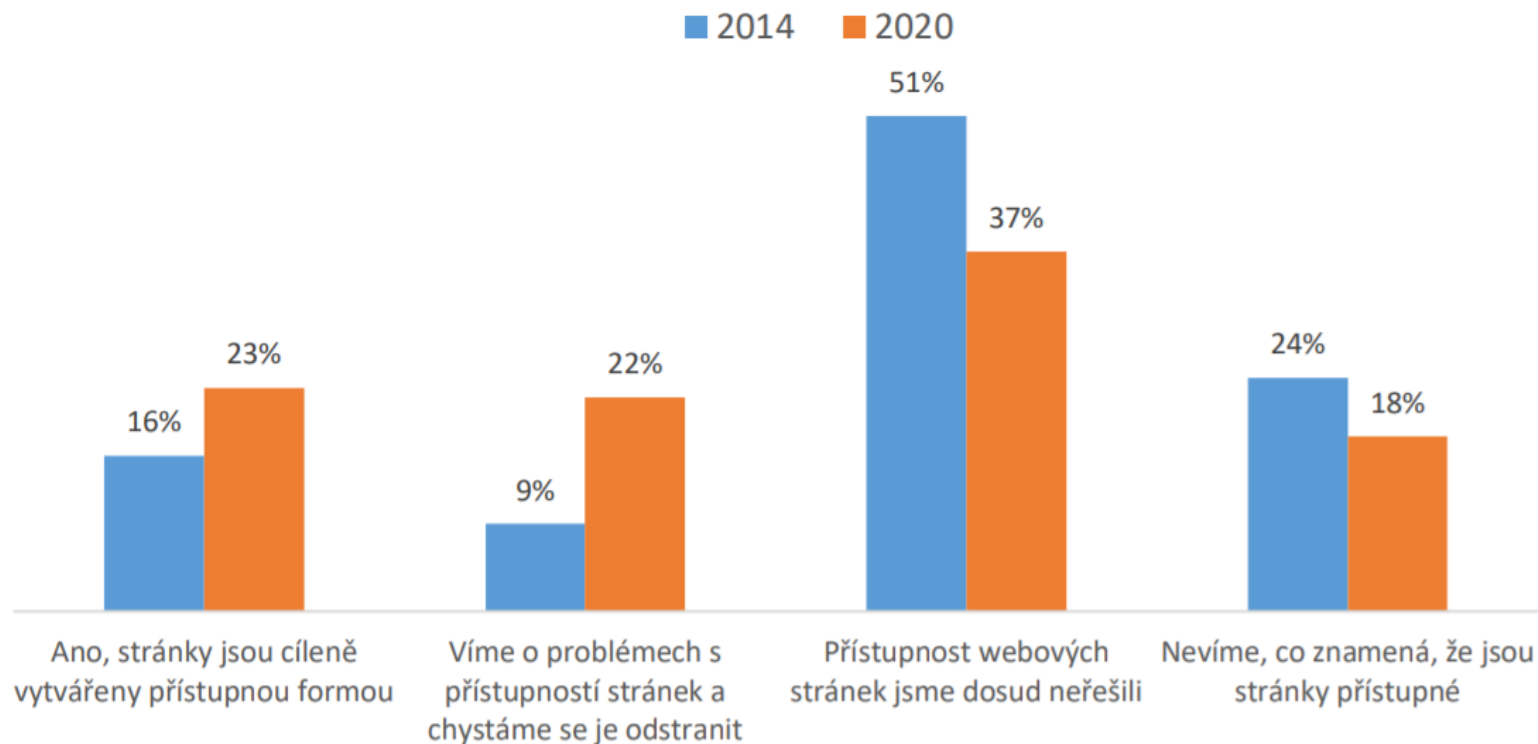
Nejčastěji mají tyto akce formu vzdělávacích akcí pro dospělé a integračních aktivit pro dospělé. **O poznání méně pak takové akce knihovny pořádají pro děti.**

Elektronické služby

Překvapivé je, že i v roce 2020 existovalo 19 % knihoven, které nemají webové stránky a 26 % knihoven, které nemají online katalog. Méně než polovina knihoven umožňuje rezervace či blokaci knih nebo samoobslužné prodloužení výpůjček.

Přístupnost webových stránek pro osoby s postižením

Přestože od dubna 2019 platí Zákon o přístupnosti webu a mobilních aplikací, který se vztahuje na také na veřejné knihovny, **55 % knihoven přístupnost webových stránek dosud neřešilo nebo nevědí, co znamená, že jsou stránky přístupné.**

Nejčastější problémy přístupnosti webů knihoven

Informace o problémech přístupnosti nebyly součástí průzkumu. Zdrojem je

- Testování v rámci certifikace Handicap Friendly.
- Testování v rámci tematických workshopů a výuky studentů knihovnictví.
- Testování webů při přípravě metodické příručky Přístupné webové stránky.

Zveřejňování informací formou obrázků.

Nepřístupné dokumenty (knihovní řád, přihlášky aj.).

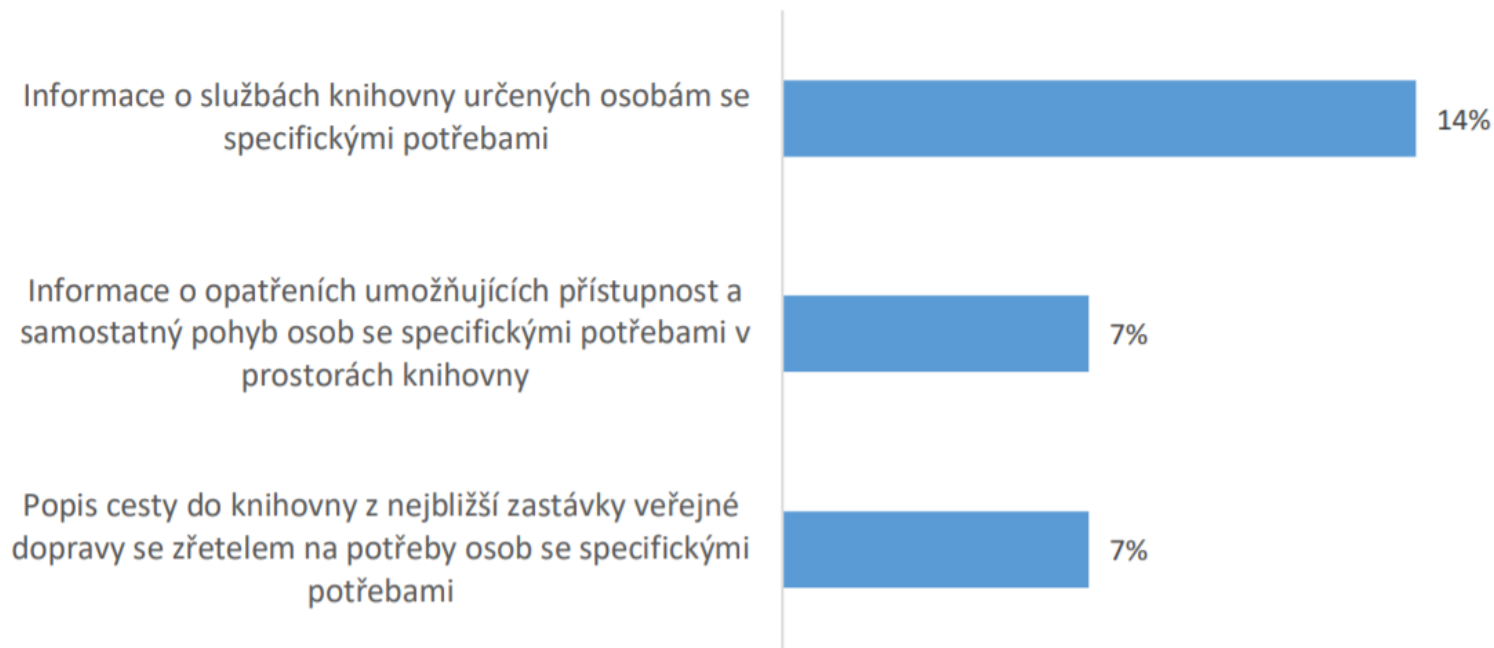
Navigace, kterou lze ovládat pouze pomocí myši .

Nevhodný kontrast textu a pozadí.

Formuláře, které nelze ovládat bez myši nebo v nich chybí srozumitelná zpětná vazba pro uživatele.

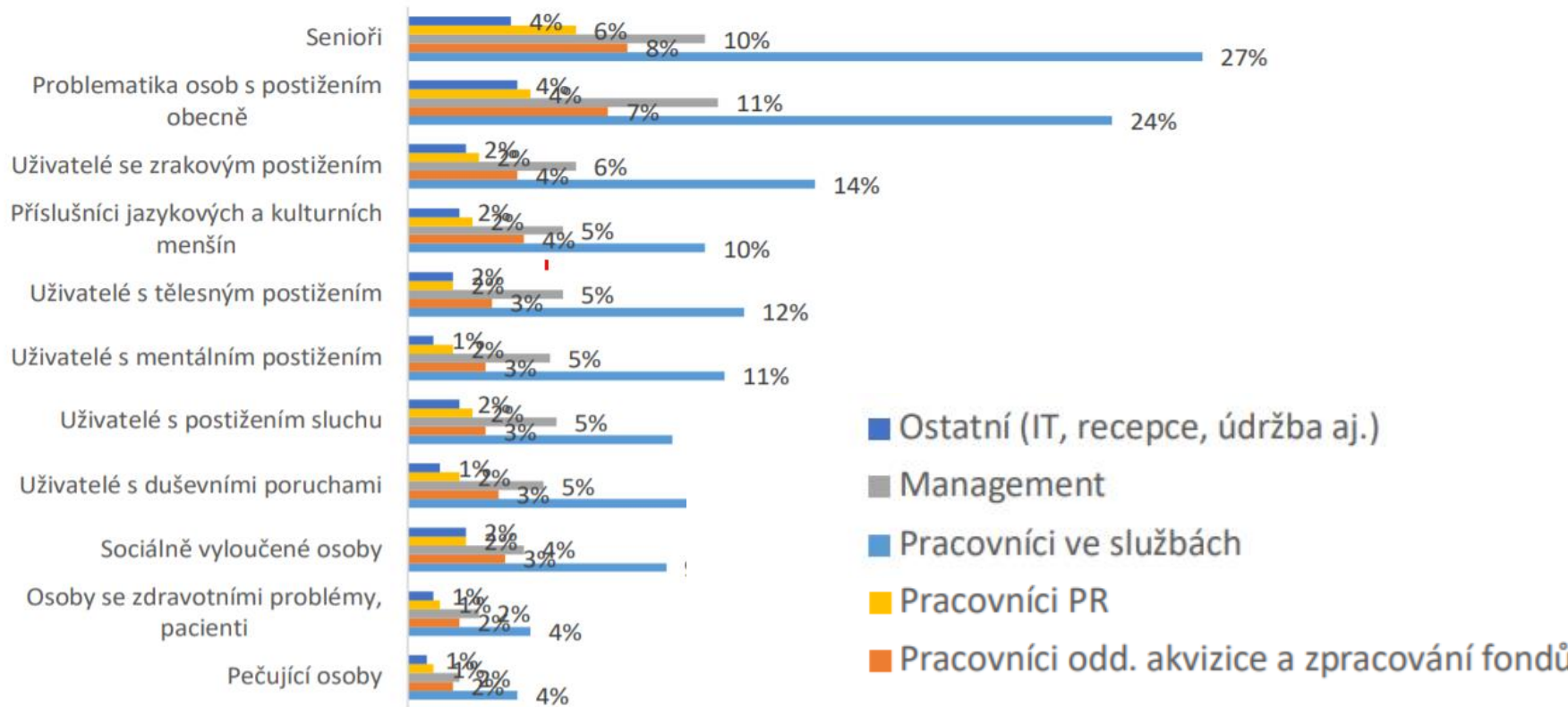
Obsah informací na webových stránkách.

Speciální informace na webových stránkách knihovny určené osobám se specifickými potřebami

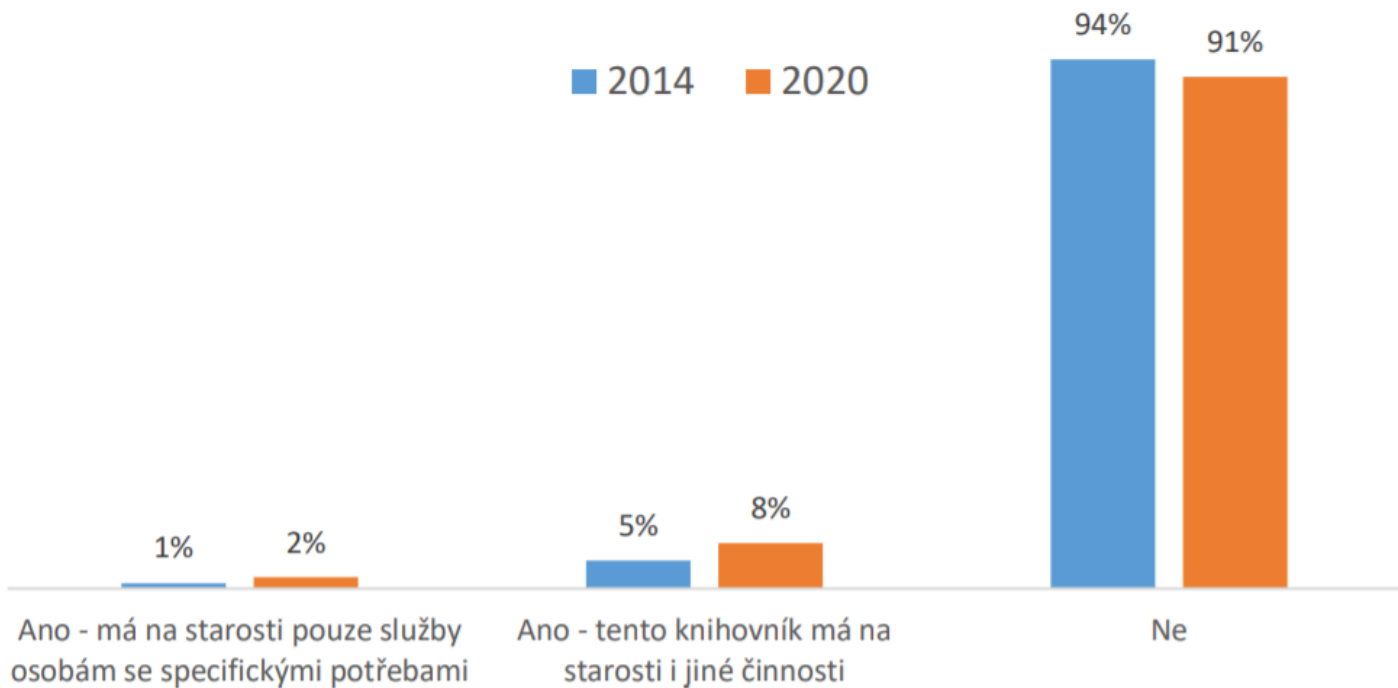
Problémem knihovnických webů je **častá nedostupnost informací pro osoby se specifickými potřebami** (pouze 14 % respondentů), 7 % knihoven informuje o opatřeních, umožňujících přístupnost a samostatný pohyb osob nebo popis cesty do knihovny pro osoby se specifickými potřebami od zastávek hromadné dopravy.

Školení zaměstnanců v problematice poskytování služeb uživatelům se specifickými potřebami

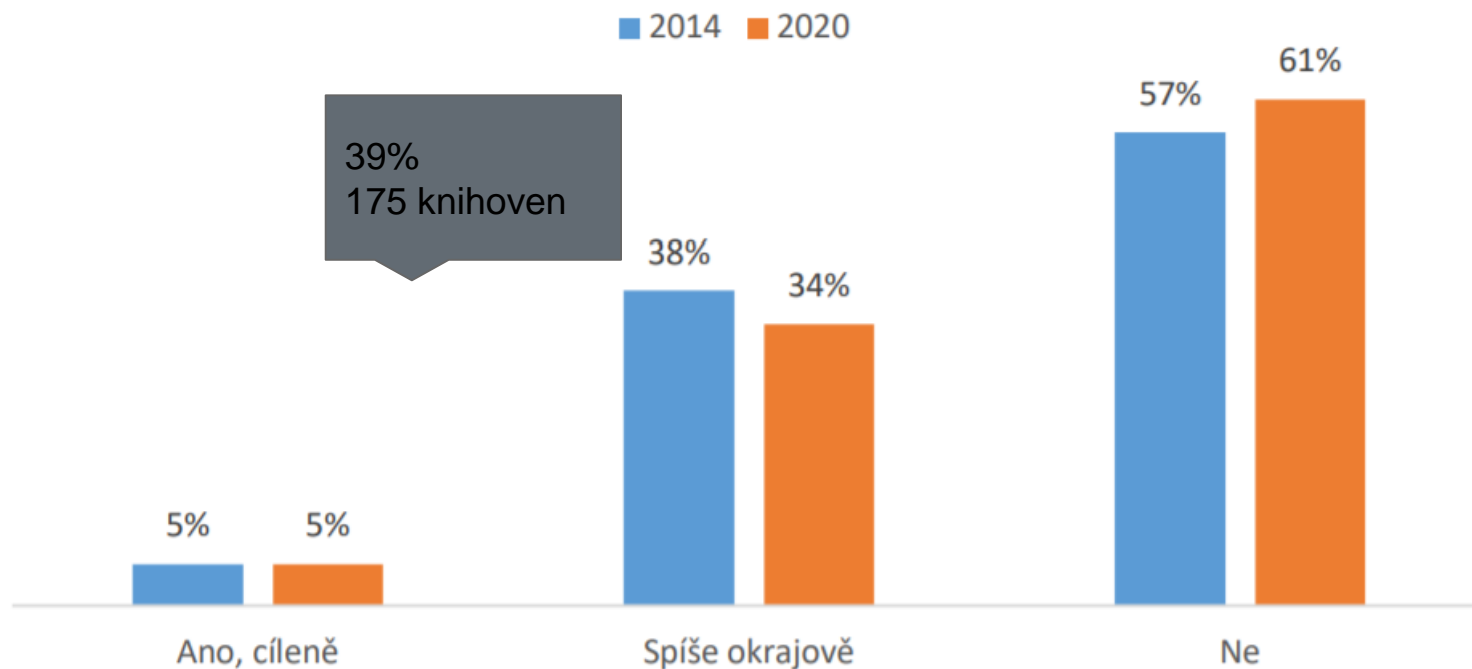
Největší pozornost při školení zaměstnanců knihoven je věnována problematice seniorů a problematice osob s postižením obecně. Nejčastěji jsou v této problematice školeni pracovníci ve službách, následuje management knihovny a pracovníci ve zpracování fondu.

Vyškolžený knihovník pro oblast služeb osobám se specifickými potřebami (% knihoven)

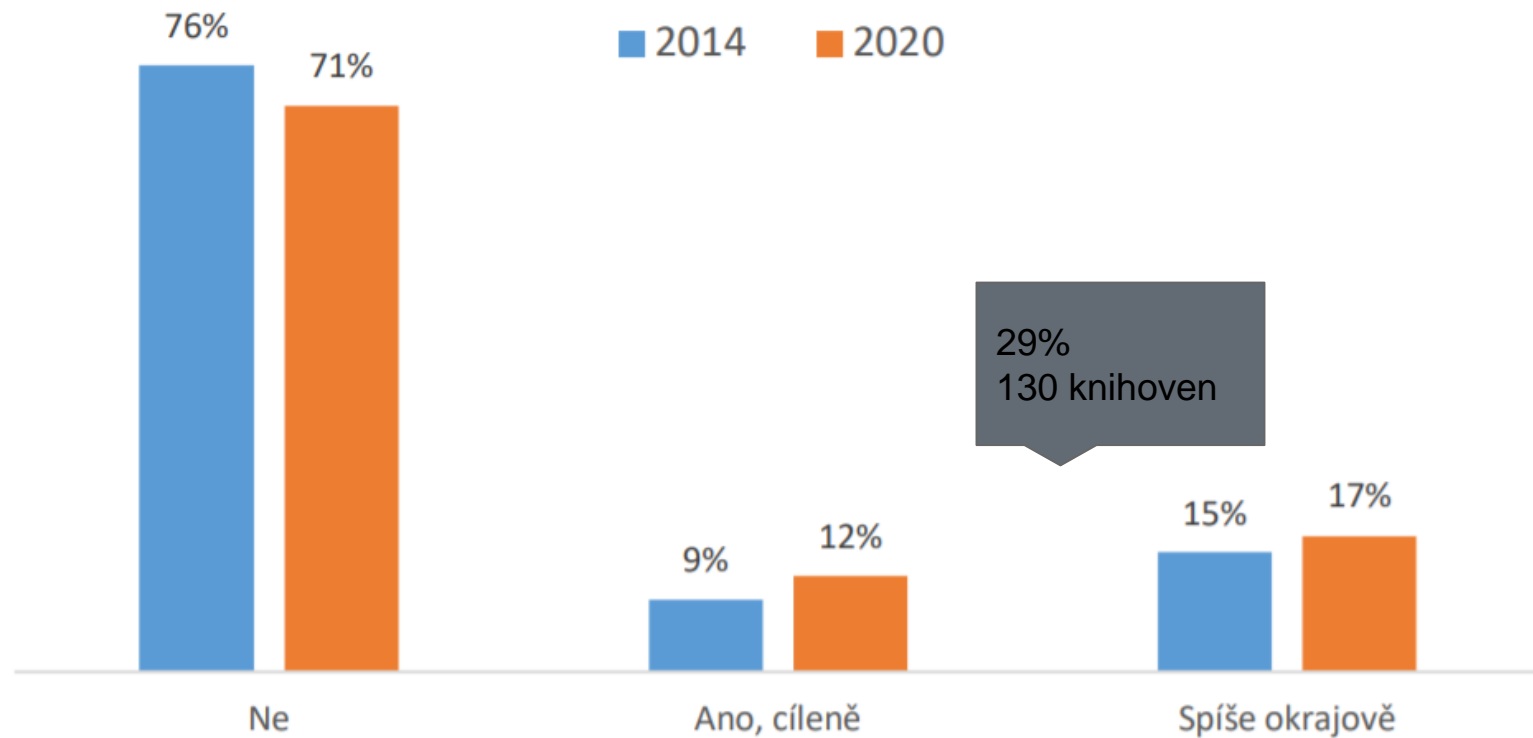
Oproti průzkum z roku 2014 se nepatrně zvýšilo procento knihoven, které zaměstnávají vyškoleného knihovníka pro oblast služeb osobám se specifickými potřebami. Nejčastěji se tento knihovník věnuje osobám se zrakovým postižením a seniorům.

Zaměřuje se knihovna na poskytování služeb osobám s tělesným postižením?

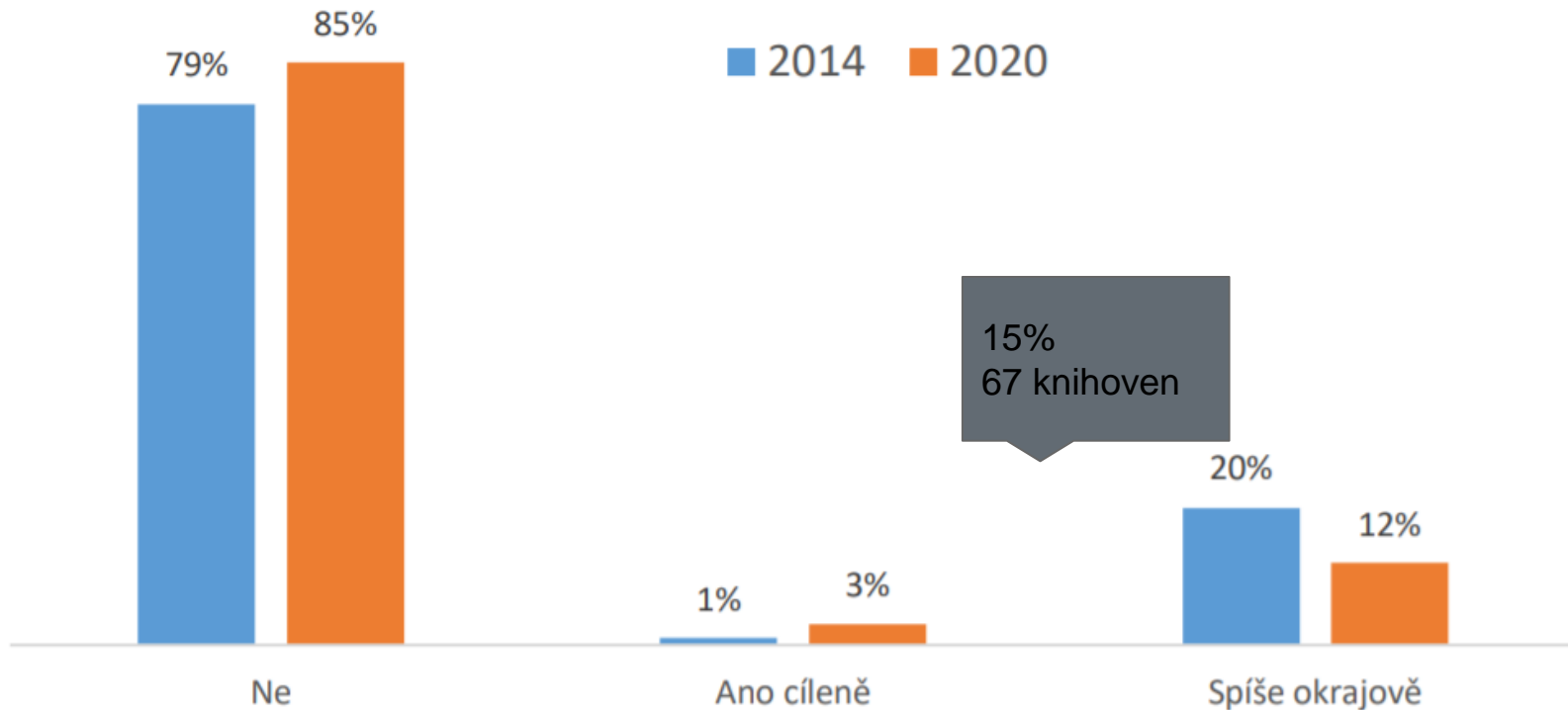
Podíl knihoven, které se zaměřují na poskytování služeb osobám s tělesným postižením, se od roku 2014 příliš nezměnil, jde pouze o cca 40 % knihoven.

Poskytování služeb osobám se zrakovým postižením

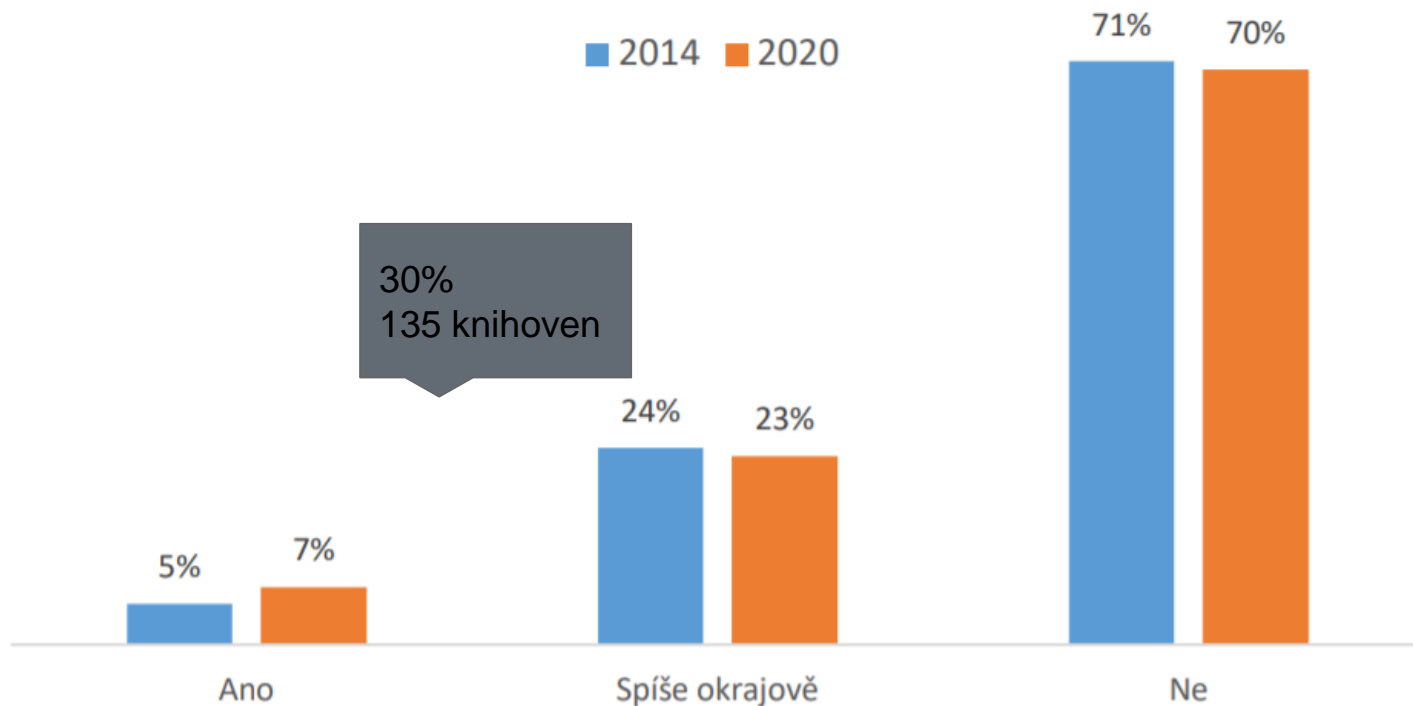
Počet knihoven, které se věnují problematice služeb osobám se zrakovým postižením, se pohybuje kolem 30 %

Služby osobám se sluchovým postižením

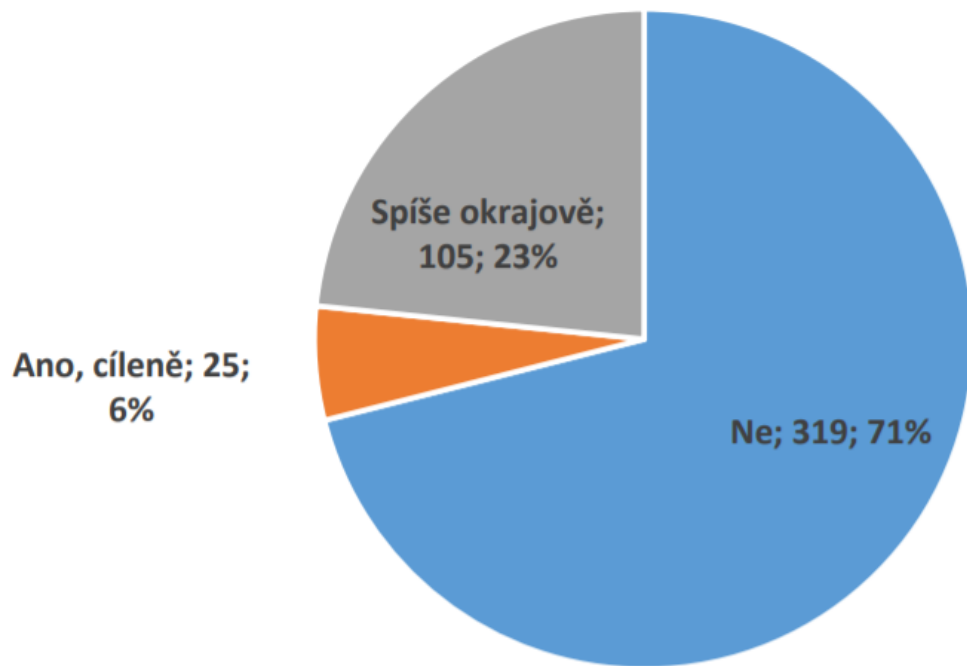
Na služby osobám se sluchovým postižením se dle průzkumu z roku 2020 zaměřuje pouze 15 % knihoven, přičemž většina spíše okrajově (v roce 2014 to byl 21 %)

Poskytování služeb osobám s mentálním postižením

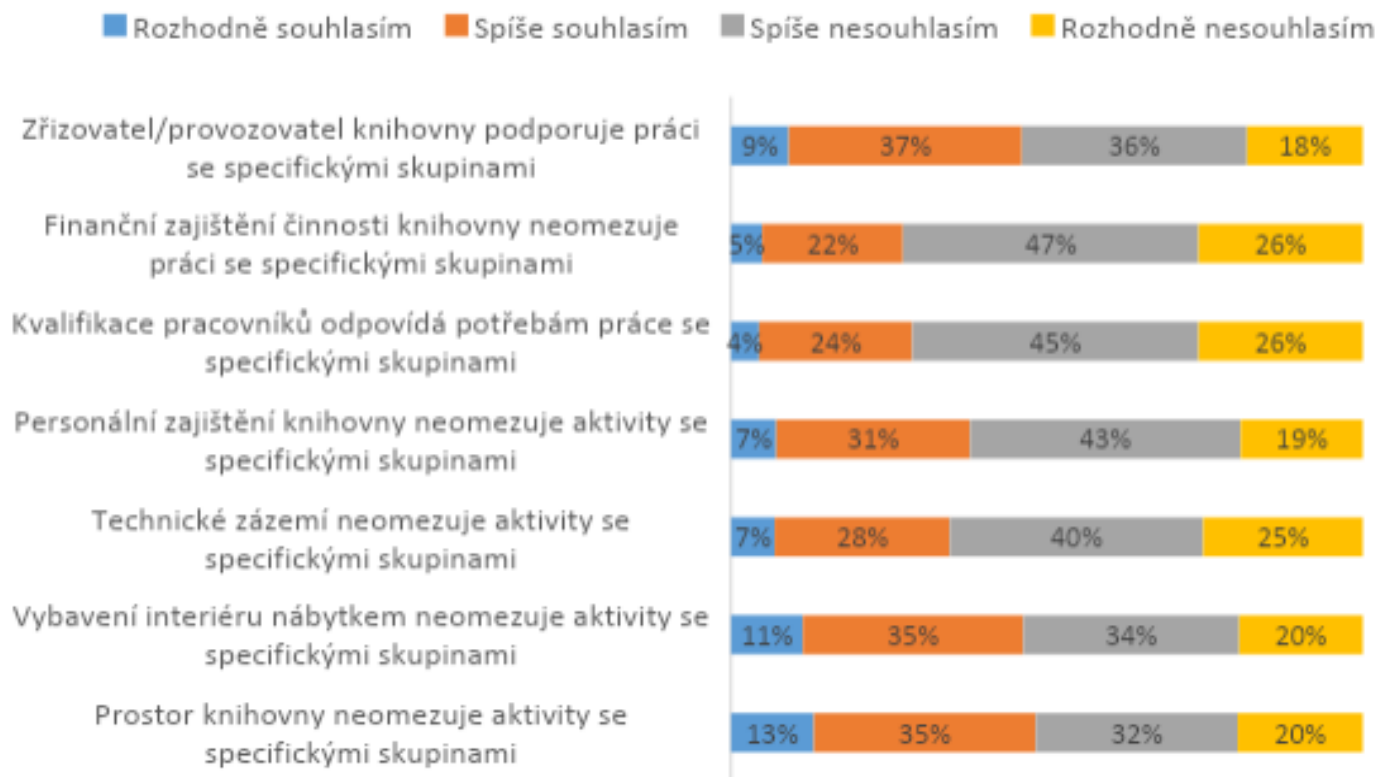
Poskytování služeb osobám s mentálním postižením uvádí přibližně stejné procento knihoven jako v předchozím průzkumu v roce 2014. V roce 2020 šlo o 30 % knihoven, cíleně se však této problematice věnuje 7 % knihoven, zbytek spíše okrajově.

Poskytování služeb jazykovým/kulturním menšinám

Pouze 29 % respondentů uvádí, že se věnuje poskytování služeb jazykovým nebo kulturním menšinám, přičemž pouze 6 % se těmito menšinám věnuje cíleně, 23 % spíše okrajově.

Překážky v práci s osobami se specifickými potřebami

Ve všech zkoumaných ukazatelích vztahujících se k práci s osobami se specifickými potřebami (podpora zřizovatele, finanční zajištění, personální zajištění, kvalifikace pracovníků, technické zázemí, vybavení interiéru, prostor knihovny) více než polovina respondentů vnímá problémy a překážky.

Hodnocení průzkumu

Nestandardní podmínky (první vlna Covidu)

Respondenti mají k dané problematice obvykle vztah.

Problémy se srovnatelností s předchozími průzkumy.

- Průzkum v roce 2007 - pouze osoby s postižením.
- Pouze 16 % knihoven uvádí účast v průzkumu v roce 2014 i v roce 2020.

Celý průzkum je dostupný:

https://ipk.nkp.cz/docs/zprva_handicap_2020.pdf

Shrnutí výsledků

V dílčích oblastech
náznak zlepšení,
bezbariérovost knihoven
však zůstává
neuspokojivá

Celý průzkum je dostupný:

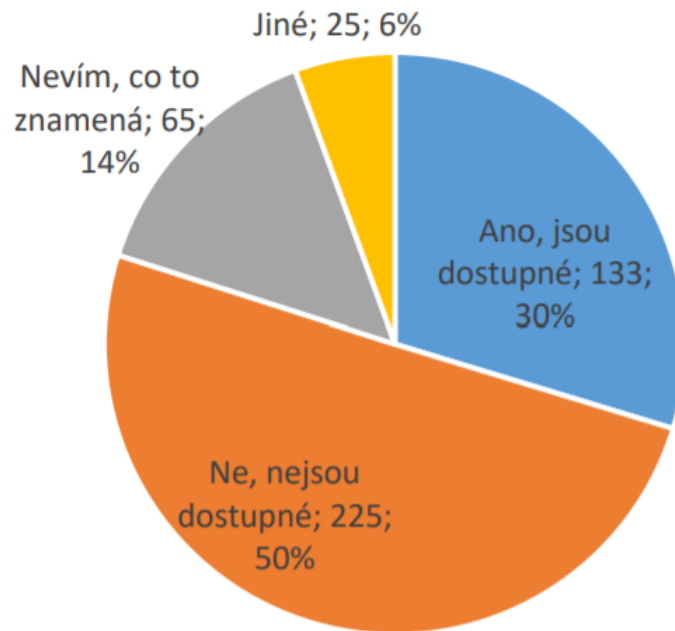
https://ipk.nkp.cz/docs/zprva_handicap_2020.pdf

- Lze usuzovat, že dochází jen k velmi mírnému zlepšení v oblasti poskytování služeb osobám se specifickými potřebami.
- Zlepšení spolupráce s organizacemi sdružujícími nebo zastřešujícími cílové skupiny. Optimální je, když snaha o rovný přístup jde ruku v ruce s komunitní rolí knihoven.
- Služby uživatelům se specifickými potřebami vyžadují změnu smýšlení veškerého personálu

Svět, jak jsme jej vytvořili,
je procesem našeho myšlení.
Nemůže být změněn
bez změny našeho myšlení.

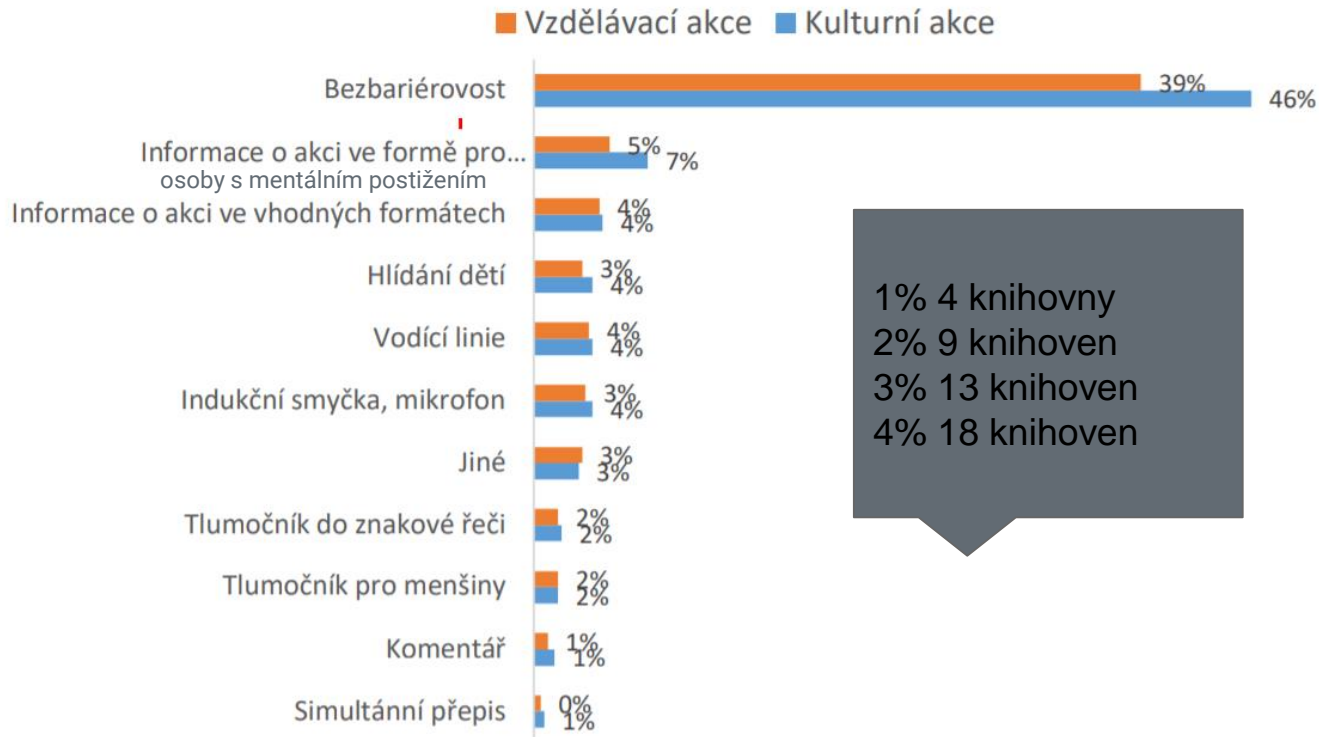
Albert Einstein

Přístupnost propagačních materiálů knihovny osobám se specifickými potřebami (% knihoven)

Chceme, aby k nám našli cestu i lidé se specifickými potřebami, ale...

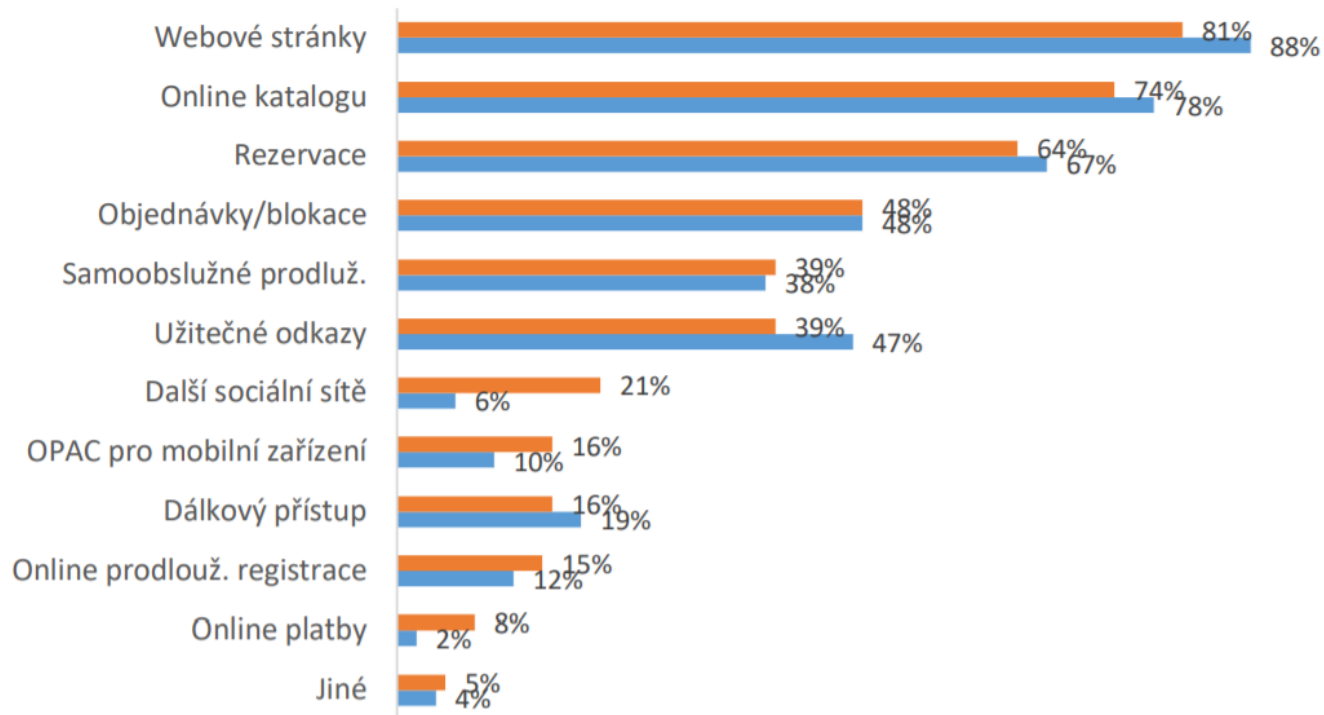
Způsoby zajištění přístupnosti akcí knihovny pro osoby se specifickými potřebami

Dozvědí se lidé se specifickými potřebami, že knihovny pořádají akce i pro ně?

Elektronické služby

2020 2014

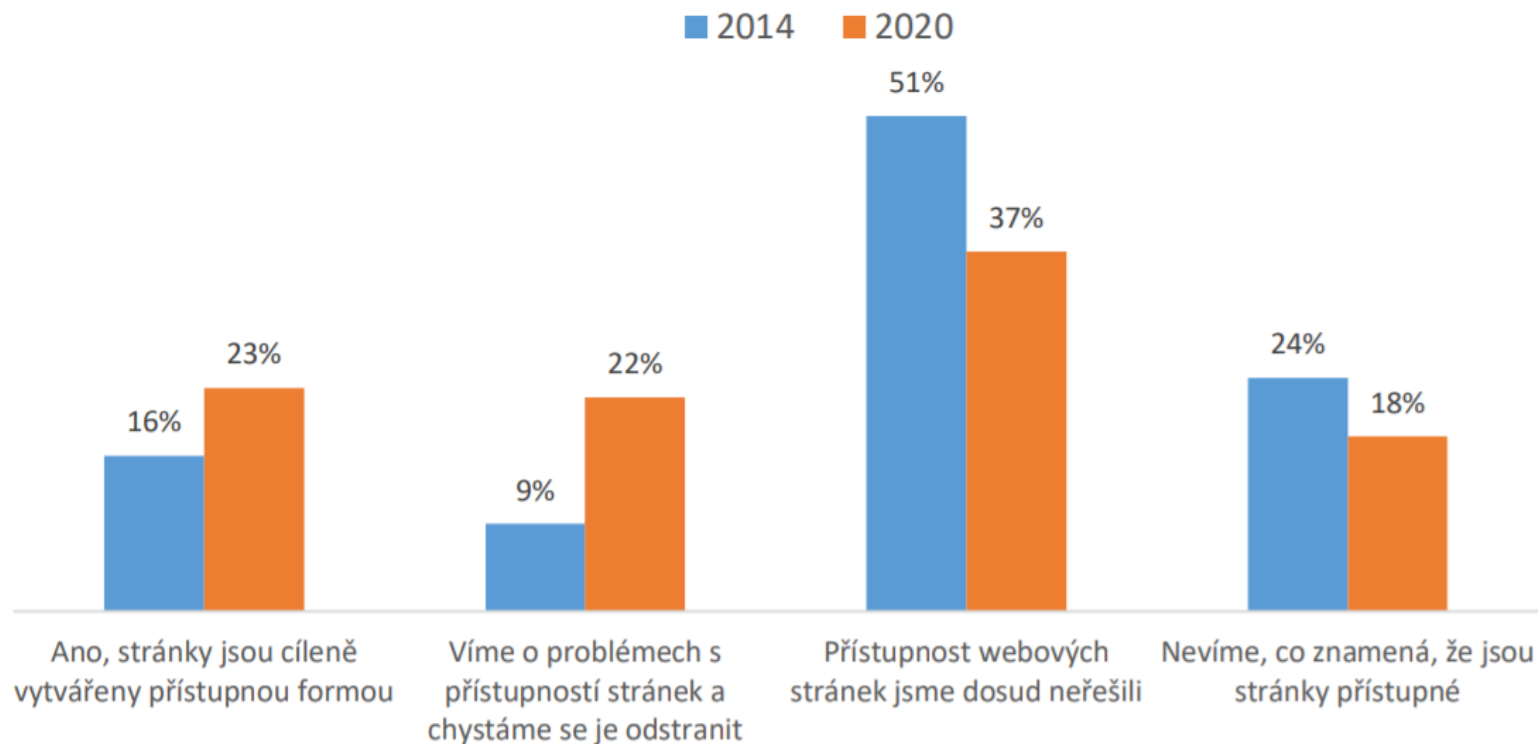
Najdou lidé se specifickými potřebami informace a služby, které jsou pro ně důležité?

Speciální informace na webových stránkách knihovny určené osobám se specifickými potřebami

Zjistí lidé se specifickými potřebami, že i jim knihovna něco nabízí a že je tady i pro ně?

Přístupnost webových stránek pro osoby s postižením

Počítají knihovny s tím, že obsah jejich stránek má být opravdu přístupný?

Ať už přijde do knihovny kdokoliv, **má právo** využívat její služby, navštěvovat akce, být součástí komunity.

My v knihovnách **máme povinnost** danou zákonem, aby jim toto bylo umožněno.

Chcete přijít do knihovny vašeho kolegy/kolegyně...

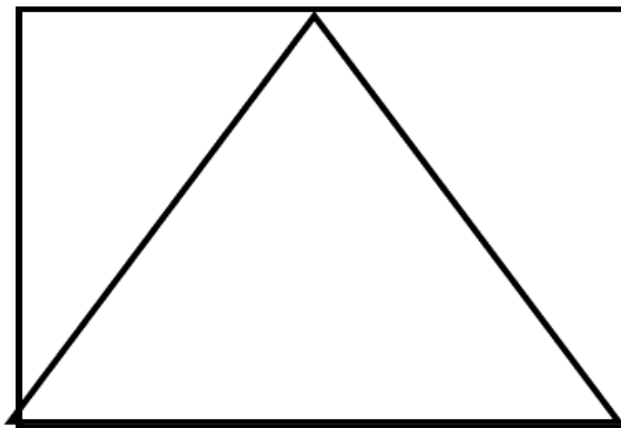
Zdroj obrázků: <https://www.alza.cz>

I my jsme součástí systému podpory, který lidé se SP potřebují k životu

Ministerstvo
dopravy

Ministerstvo
zdravotnictví ČR

Ministerstvo
kultury ČR

Ministerstvo
práce a
sociálních věcí
ČR

Ministerstvo
školsví,
mládeže a
tělovýchovy ČR

Co proto můžete (můžeme) udělat?

- Jako metodici?
- Jako knihovníci?
- Jako rodiče?
- Jako lidé?
- Jako pedagogové?
- Jako členové sekce Bezbariérové knihovny SKIP ČR?

Jako členové sekce Bezbariérové knihovny

- Podpora a pomoc knihovnám, které chtějí být přístupné.
- Posouzení přístupnosti knihovny z hlediska Handicap Friendly - vypracování rozsáhlé zprávy.
- Samostatná návodná sekce v časopisu
Čtenář: Měsíčník pro knihovny

Čtenář: <https://svkkl.cz/ctenar/archiv>

- Knihovny a Handicap Friendly (tématické číslo 10/20)
- Zpráva o průzkumu (01/21, 05/21)
- Základní dokumenty knihoven a jejich přístupnost (01/21)
- Přístupné webové stránky (02/21)
- Jak se (si) otestovat web (03/21)
- Spolupráce s dalšími organizacemi (04/21, 05/21)
- Nová role zvukových knihoven (7-8/21, 10/21)
- Fyzická přístupnost knihoven (11/21, 12/21)

...

Nové Handicap Friendly knihovny, AKS a požadavky na jeho přístupnost, Vzdělávání lidí se SP v knihovnách....

Jako rodiče a pedagogové

Přístup k lidem se specifickými potřebami se nesmí stát exotikou.

Děkuji.

Mgr. Helena Hubatková Selucká

Sekce Bezbariérová knihovny SKIP

hubatkovaselucka@gmail.com

605 847 834

